Asiantuntijalausunto Hallintovaliokunta 7.10.2025

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2026**

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

**Talousarviosta yleisesti**

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2026 hyvinvointialueille on ohjattu rahoitusta kokonaisuudessa 27,1 miljardia euroa. Tämä summa on kokonaisuudessaan riittävä hyvinvointialueiden toiminnan järjestämiseen sekä siihen, että hyvinvointialueet parantavat rahoitusasemaansa ja pienentävät tekemäänsä alijäämää.

Hyvinvointialueille on yksittäistä talousarviovuotta tärkeämpää rahoituksen riittävyys ja rahoituslain kehikko pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä lausuntokierroksella on talouttaan tasapainottaville hyvinvointialueille harkinnanvarainen määräajan jatkaminen alijäämien kattamiseen. Tämä harkinnanvarainen lisäaika on kriittinen elementti hyvinvointialueiden ohjauksessa, jotta hyvinvointialueilla samaan aikaan säilyy kannustin tehostaa toimintaansa mahdollisimman paljon, mutta toimenpiteiden aikatauluttaminen mahdollistuu ja toimenpiteitä voidaan suunnitella siten, ettei niiden toteuttaminen vaaranna ihmisten perusoikeuksia tai hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle kertyi alijäämiä vuosina 2023 ja 2024 yhteensä 162 miljoonaa euroa. Tällä hetkellä näyttää siltä, että alijäämiä pystytään maksamaan vuosina 2025 ja 2026 yhteensä jopa 96 miljoonaa euroa. Suunta on siis oikea, vauhti kova, mutta esitetty harkinnanvarainen lisäaika on kriittinen, jotta hyvinvointialue voi toimia mahdollisimman oikein, järkevästi ja tehokkaasti.

**Hyvinvointialueiden rahoitusmallista**

Hyvinvointialueiden rahoitusmalli näyttää toimivan paremmin vuosi vuodelta. Malli on ollut suunnittelustaan saakka looginen ja oikeudenmukainen. Kun hyvinvointialueet kiinnittävät oikealla tavalla huomiota toimittamansa diagnoosiaineiston oikeellisuuteen, kehittyy malli jatkossa entistä paremmaksi ja rahoitusta jaetaan, hyvinvointialueuudistuksen tavoitteiden mukaisesti, oikean ja todellisen palvelutarpeen perusteella.

Rahoitusmallin sisällä on toki edelleen kehitettävää; sosiaalihuollon palvelutarvetta mitataan edelleen pääosin diagnoosiaineistojen pohjalta, mikä puolestaan jättää esimerkiksi lastensuojelun palvelutarpeen mallin ulkopuolelle. Lisäksi HYTE-kertoimen käyttäminen rahoituksen jaossa ei toimi kuten pitäisi. Se ei tosiasiassa tuo kannustinta väestön hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen parantamiseen, vaan pikemminkin muutamien valikoitujen mittarien pistemäiseen parantamiseen. Samalla HYTE-kerroin käytännössä, esimerkiksi neet-nuorten sekä toimeentulotuen asiakkaiden osalta, ei ohjaa rahoitusta palvelutarpeen mukaisesti, vaan käytännössä vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta tilanteessa, jossa niiden palvelutarve kasvaa

**Lopuksi**

On todennäköistä, että vaikka hyvinvointialueiden rahoitus vuoden 2026 osalta onkin riittävä, aiheuttaa paine valtiotalouden sopeutuksille huomattavaa lisäpainetta myös hyvinvointialueiden talouden sopeuttamiselle vielä tällä vuosikymmenellä. Hyvinvointialueiden toiminnan lainsäädännöllistä kehystä tulisi määrätietoisesti kehittää siten, että hyvinvointialueilla olisi jatkossa entistä enemmän vapauksia ja mahdollisuuksia, kenties myös työkaluja, toteuttaa palvelurakenteen muutosta siten, että ihmisten kriittiset peruspalvelut voidaan tuottaa nykyistä pienemmillä kustannuksilla. Tarvitaan joko valtion ohjauksen roolin vahvistamista määrätietoisesti, tai vaihtoehtoisesti tulee purkaa hyvinvointialuetta ohjaavia normeja ja antaa lähidemokratialle ja hyvinvointialueiden itsehallinnolle enemmän tilaa ja vastuuta sote-palveluiden suunnittelussa.

Vantaalla 6.10.2025

Mikko Hokkanen

Toimialajohtaja, konsernipalvelut

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue